

YÜKSEL PAZARKAYA’NIN “YEŞERİYOR” ADLI ÖYKÜSÜNÜN GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Furkan KOCA¹

Hikmet ASUTAY²

Öz

Nazilerin önderliğinde girdiği İkinci Dünya Savaşı’ndan büyük bir yıkımla ayrılan Almanya, ilk şoku atlattıktan kısa bir süre sonra toparlanma hamlelerine başlamıştır. Alman ekonomisinin kısa sürede gösterdiği olağanüstü başarı öyle hayret vericidir ki dünya literatürüne *Wirtschaftswunder* (*ekonomik mucize*) terimini kazandırmıştır. Almanya, ekonomik mucizesinin gelişiminde en büyük engel olarak görülen iş gücü sorununu, başka ülkelerden misafir işçi alımı yaparak çözmüştür. Türkiye, bu dönemde en fazla misafir işçi gönderen ülke olarak Almanya’nın yakın tarihinde önemli bir rol oynamış ve oynamaya devam etmektedir. İlk giden işçilerin yaşadığı dilsel, kültürel ve sosyal sorunların bir sonucu olarak doğan Türk-Alman edebiyatı, zaman içinde hem biçimsel hem de tematik olarak birçok değişime uğramıştır. Türk-Alman edebiyatı söz konusu olduğunda akla gelen ilk isimlerden biri de Yüksel Pazarkaya’dır. Bu çalışmada Yüksel Pazarkaya’nın *Yeşeriyor* adlı öyküsü göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle çözümlenmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkarılan veriler yorumlanmış ve öyküde verilen mesajların üzerinden neredeyse elli yıl geçmesine rağmen günümüzde hala geçerliliğini koruduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Türk-Alman edebiyatı, Yüksel Pazarkaya, Yeşeriyor, göstergebilim, öykü çözümlemesi

A SEMIOTIC ANALYSIS OF YÜKSEL PAZARKAYA'S SHORT STORY *YEŞERİYOR*

Abstract

Germany, which entered the Second World War under Nazi rule, defeated the war with great destruction, began to recover after a bit of the first shock. The extraordinary success of the German economy in record time was so amazing that it was called “economic miracle”. Germany solved its labor force problem, which was seen as the

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim Dalı, Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı. kocafurkan@outlook.com.tr, ORCID: 0000-0002-7559-3483

² Profesör Dr., Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, Alman Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı, hikmetasutay@yahoo.de, ORCID: 0000-0002-0533-7708

Koca, F. ve Asutay, H. (2020). Yüksel Pazarkaya'nın "Yeşeriyor" adlı öyküsünün göstergebilimsel çözümlemesi. *Humanitas*, 8(15), 81-94

biggest obstacle in the development of its economic miracle, by hiring guest workers from other countries. Turkey, as a country that sent the most workers to Germany, played during this period a significant role in the recent history of Germany and continues to play. Turkish-German literature, which was born as a result of language, cultural and social problems experienced by the first outgoing workers, has undergone many changes both formally and thematically over time. Yüksel Pazarkaya is one of the first names that comes to mind when Turkish-German literature comes into question. In this study, the short story of Yüksel Pazarkaya named Yeşeriyor was analyzed by semiotic analysis. The resulting data have interpreted and it was seen that the messages given in the short story are still valid today.

Keywords: Turkish-German literature, Yüksel Pazarkaya, Yeşeriyor, semiotic, short story analysis

Giriş

Yüksel Pazarkaya, Türk-Alman edebiyatının eski ve bilinen isimlerinden biri olarak kendisi ve eserleri hakkında çokça çalışılmış bir yazardır. Bu nedenle, çözümlemede Pazarkaya'nın hem sayısal anlamda hem de içerik çözümlemesi açısından yeterince çalışılmamış öykülerinden birini seçmeye özen gösterilmiştir.

Çalışmada çözümlenen "Yeşeriyor" adlı öykü, Yüksel Pazarkaya tarafından ilk kez 1975 yılında yazılmış, daha sonra 2011 yılında Cem Yayınevi tarafından Almanya işçi göçünün ellinci yılına özel olarak basılan *Oturma İzni Güz Rengi* adlı kitapta Yüksel Pazarkaya'nın birçok eseriyle birlikte yeniden yayımlanmıştır. Toplamda üç sayfadan oluşan öykü, *Oturma İzni Güz Rengi* adlı kitabın 53. ve 55. sayfaları arasında yer almaktadır.

Ele alınan öykü daha önce Demir (2011) tarafından işçi göçünün sosyoekonomik yansımaları bağlamında kısaca incelenmiş olsa da bütünsel olarak çözümlenmemiştir. Bu nedenle öyküdeki birçok mesajın henüz gün yüzüne çıkarılamadığı düşünülmüştür. Bu çalışmada bir yandan Yüksel Pazarkaya'nın yeterince çalışılmamış bir eseri üzerine çalışıp mevcut eksikliği kapatmak, diğer yandan edebi eserlerin çözümlemelerinde sıkça kullanılmakta olan Algirdas Julien Greimas'ın göstergebilimsel analiz yöntemiyle eserdeki örtülü mesajları belirleyip, bu mesajların günümüzde hala karşılık bulup bulmadığı ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Çözümlemede göstergebilimci Greimas'ın geliştirdiği eyleyenler modeli kullanılmıştır. Öykü, çözümlenme aşamasında önce beş bölüme ayrılmış, çözümleme bu bölümler üzerinden yapılmıştır. Çözümlemenin sonunda Greimas'ın göstergebilimsel dörtgeni

üzerinden öyküdeki karakterlerin öykü süresince yaşadıkları değişim ve dönüşüm gösterilmiştir.

Çözömlenen bu öykü yoluyla neredeyse elli yıl önce iletilen birçok mesaj ve sorunun, günümüzde farklı platformlar veya farklı medya araçları üzerinden de olsa Almanya'daki Türkler açısından hala benzer şekilde söz konusu olduğu ve farklı eserlerde işlendiği görölmüştür.

Bu bölümde araştırma konusuna genel bir giriş yapıp incelenen öykü üzerine özet niteliğinde bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Türk-Alman edebiyatı ve bu edebiyatın üç farklı kuşağıyla ilgili önemli görölen konulara değinilmiştir. Üçüncü bölümde gösterge, göstergebilim ve Greimas'ın eyleyenler modeli açıklanmıştır. Çözömlene bölümü olan dördüncü bölümde Pazarkaya'nın *Yeşeriyor* adlı öyküsü, Greimas'ın eyleyenler modeline göre çözümlenmiştir. Sonuç bölümünde ise çözümlenmede elde edilen verilerin özetlemesi yapıp bu veriler yorumlanmıştır.

Türk-Alman Edebiyatı

Adolf Hitler önderliğinde büyük bir yıkıma süröklenen Almanya, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından yaşadığı büyük travmayı atlatıp yaralarını sarmanın ve yeniden ayağa kalkmanın peşine düşmüştür. Hızla atılan kalkınma adımları, Wirtschaftswunder³ denilen kavramın doğmasını sağlamıştır. Bu durum Alman ekonomisi ve sanayisi için pek de şaşırtıcı değildir. Çünkü Alman sanayisi Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da büyük bir mucize göstermiş, fakat ortaya çıkan potansiyel birkaç yıl sonra gelen ikinci büyük savaşla heba edilmiştir. Elbette bu ikinci büyük savaşın yok ettikleri sadece ortaya çıkan ekonomik potansiyelle sınırlı kalmamış, savaşta yaşanan ölümler dolayısıyla Almanya'nın işçi gücüne de büyük zararlar vermiştir.

Almanya, sanayisinin ihtiyacını kapatacak işçi gücünü kendi içinden temin edemeyince aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bazı ölkelerden misafir işçi talebinde bulunup sayısı milyonlarla ifade edilen işçi göçü almıştır. Göç dalgasının en yoğun yaşandığı dönem 1960'lı yıllardır.

Türkiye'den Almanya'ya giden ilk işçiler, gurbete gittikleri ölkenin kurallarına ve yaşayış biçimine ayak uydurmada aşılması zor sorunlar yaşamıştır (Zengin, 2010, s. 331-332). Ama en büyük engelleri, dil sorunları olmuştur (Zengin, 2000, s. 103). Kısa bir süre çalışıp para kazandıktan sonra memleketlerine geri dönme düşüncesiyle Almanya'ya gelen ilk kuşak,

³ Alman ekonomik mucizesi: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kısa bir süre içinde toparlanan Alman ekonomisini tanımlamak için kullanılan bir kavram

kendini burada geçici olarak görmüş ve bu nedenle içinde bulunduğu yeni kültüre uyum sağlamakta zorlanmıştır. Bu durum Alman halkının da onları dışlamasına neden olmuştur. Almanlar, hem Türk işçileri hem de farklı kültürlerden gelen tüm yabancı işçileri geri kalmış bir kültürün temsilcisi olarak görmüş, kendi kültürlerine uyum sağlamadıkları ve bir Alman gibi davranmaya çalışmadıkları için onlara kızmıştır (Kuruyazıcı, 2001, s. 4-5).

Farklı kültür, yaşam ve dile uyum sorunu yaşayan misafir işçilerden bazıları çareyi yazmakta bulmuş, gurbetteki yaşamın zorluklarını ve vatan özlemini konu ettikleri eserler yazmıştır (Asutay ve Çarıkçı, 2015, s. 20). Günümüzde üç kuşak altında incelenen Türk-Alman edebiyatının birinci kuşağı da böylece doğmuştur. Birinci kuşak yazarları, eserlerinde herhangi bir estetik kaygı gütmemiştir (Saka, 2018, s. 1878). Dil sorunu yaşayan bu kuşak, eserlerini de doğal olarak anadilde, yani Türkçe kaleme almıştır. Dönemin en yaygın edebiyat türü; şiir ve kısa hikâyelerdir (Zengin, 2010, s. 334). Birinci kuşağın yazarları Bekir Yıldız, Güney Dal, Fakir Baykurt, Aras Ören, Habib Bektaş ve bu çalışmada bir öyküsü incelenmiş olan Yüksel Pazarkaya gibi isimlerdir (Saka, 2018, s. 1878). Birinci kuşak Türk-Alman edebiyatı genelde Gastarbeiterliteratur⁴ olarak adlandırılmıştır (Zengin, 2010, s. 334).

Bu dönemdeki diğer yazarların aksine Yüksel Pazarkaya, Almanya'ya ilk misafir işçi alımından birkaç yıl önce öğrenci olarak gitmiş ve üniversite eğitimini orada tamamlamıştır (Zengin, 2010, s. 336).

Almanya yolculuğuna memlekete geri dönüş umuduyla başlayan Türk misafir işçileri, aradan yıllar geçip seksenli yıllar geldiğinde hiç de hesap etmedikleri bir şeyi fark etmişlerdir: onlar için artık memleket de yabancıdır (Asutay ve Çarıkçı, 2015, s. 18). Bunun çözümünü ise, misafir işçi tanımındaki misafir kelimesinden kurtulma umuduyla Almanya'da ev satın alıp, misafirlikten ev sahipliğine geçişi denemekte aramışlardır (Asutay ve Çarıkçı, 2015, s. 18-19). Bu dönemde artık yavaş yavaş dil sorununu çözen birinci kuşak yazarların yanı sıra, Almanya'da doğup büyümüş ya da ilk giden aile büyüğünün ardından çocuk yaşta Almanya'ya göç etmiş ve Almancayı anadili olarak öğrenmiş yazarlar ortaya çıkmıştır. Türk-Alman edebiyatının ikinci kuşağını oluşturan bu yazarlar, eserlerini daha çok Almanca yazmaya başlamıştır (Saka, 2018, s. 1880-1881). Hem gurbete hem vatana yabancılaşan ikinci kuşağın eserlerinde işlediği konular "vatansızlık, kimlik sorunu, entegrasyon, iki kültür ve parçalanmışlık" (Saka, 2018, s. 1880) gibi konular olmuştur. İkinci kuşağın yazarları Saliha

⁴ Misafir işçi edebiyatı

Scheinhardt, Zafer Şenocak, Osman Engin, Zehra Çırak ve Feridun Zaimoğlu gibi yazarlardır (Saka, 2018, s. 1880). Bu dönem çoğunlukla Migrantenliteratur⁵ olarak anılmıştır.

Üçüncü kuşak Türk-Alman edebiyatı, doksanlı yıllarda ortaya çıkmaya başlamıştır. Günümüzde Türk-Alman edebiyatı araştırmalarını da kapsayan "göç sonrası dönem" gibi yeni kavramlar kullanılmaya başlansa da, son yıllardaki eserlerin hala üçüncü kuşak olarak sınıflandırılabilmesi söylenebilir. Günümüz kuşağında kültür şoku, kimlik arayışı, gurbette yaşamın zorlukları ya da acı çekme gibi konular artık önemini kaybetmiştir (Saka, 2018, s. 1882). Bu dönemin yazarları, Türk ve Alman kültürü arasında köprü kurma görevini üstlenip, iki kimlikli olmayı önceki iki kuşağın aksine bir avantaj olarak görmektedir (Saka, 2018, s. 1882). Bu nedenle, eserlerinde kimlik vurgusu yapmak yerine iki kültürlü olmanın ayrıcalığını kullanarak güncel konuları üçüncü bir bakış açısıyla hem Almanlardan hem de Türklerden farklı bir şekilde ele alırlar. Bu dönemde Türkçedeki deyimleri Almancaya aktararak Almanların dikkatini ve beğenisini kazanan üçüncü kuşak yazarlar da vardır. Üçüncü kuşakla birlikte artık geçerliliğini kaybeden misafir işçi edebiyatı kavramı yerine, Deutsch-Türkische Literatur⁶ kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Asutay ve Çarıkçı, 2015, s. 21).

Göstergebilim

Göstergebilimin ne olduğunu açıklamadan önce göstergenin ne olduğuna değinmek daha faydalı olacaktır. Gösterge, kendi dışında bir şeyi temsil eden her şeydir ve kelime, simge, işaret, söz vb. şeyler gösterge dizgelerinden bazılarıdır (Rifat, 2009, s. 11). Bu açıdan bakıldığında dillerin de kelime ve söz gibi gösterge dizgelerinden oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Rifat, 2009, s. 11). Türkçe, Almanca, Japonca vb. dillerin dışında jest ve mimikler, trafik işaretleri, logo ve flamalar, reklam afişleri, mimari yapıtlar, edebiyat, resim ve müzik gibi daha birçok gösterge vardır (Rifat, 2009, s. 12). İnsanlar, günlük hayatta çok sayıda göstergeyle karşılaşır bunları yaşam tecrübeleri ve günlük pratikleri sayesinde otomatik bir şekilde zorlanmadan çözümler. Ama edebiyat ya da resim gibi ilk bakışta kavraması kolay olmayan, farklı yorumlara açık ve anlamı üzerine uğraşıldıkça anlamsal açıdan daha da derinleşen göstergeler de vardır (Rifat, 2009, s. 13).

Batı edebiyatında gösterge üzerine yapılan çalışmaların tarihi binlerce yıl öncesine kadar uzansa da çağdaş göstergebilimin temelleri 20. yüzyılda Amerikalı filozof Charles Sanders Peirce (1839-1914) ve İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure (1857-1913) tarafından atılmıştır (Güneş, 2013, s. 334-336). Peirce, mantıksal kökenli bir göstergebilim

⁵ Göçmen edebiyatı

⁶ Türk-Alman edebiyatı

anlayışı geliştirerek göstergelerin mantıksal işlevleri üzerinde dururken, Saussure göstergelerin toplumsal işlevlerine yoğunlaşmıştır (Güneş, 2013, s. 337). Göstergibilimin temelini atan bu iki ismin göstergibilim anlayışları arasındaki bir diğer fark, geliştirdikleri modellerde görülebilir. Peirce; yorumlayan, nesne ve göstergedan oluşan üçlü bir model geliştirirken, Saussure; gösteren ve gösterilenden oluşan ikili bir model geliştirmiştir (Güneş, 2013, s. 337).

Göstergibilim, günlük yaşamda iletişimi sağlayıp hayatı kolaylaştıran dil, tabela veya trafik işaretleri gibi belli pratikler sonucunda otomatik çözümlenen göstergelerin yanında, örneğin edebi eserlerde yer alan oldukça karmaşık yapıdaki göstergeleri de çözümlenmeye çalışır. Bunun için birçok farklı modele başvurur. Göstergibilimsel çözümleme için geliştirilen bu modellerden biri, Rus bilim insanı Vladimir Propp tarafından oluşturulup "Masalın Biçimbilimi" adlı eserde yayımlanan ve "saldırgan, aranılan kişi, yardımcı, bağışçı, gönderen, kahraman ve düzmece kahraman" olmak üzere yedi eyleyenden oluşan modeldir (Altunkaya, 2012, s. 762).

Bu çalışmada çözümleme modeline başvuru Greimas, Propp'un yukarıda sözü edilen yedi eyleyenli modelini değiştirerek altı eyleyenli ve masal dışındaki edebi türlerin çözümlemesinde de kullanılmaya uygun yeni bir eyleyenler modeli geliştirmiştir (Güran Yiğitbaşı, 2018, s. 57):

1. Gönderen: Bir anlatının öznesini bir nesneye yönlendiren şey/kişi
2. Gönderilen: Gönderenin bağlantılı olduğu şey/kişi
3. Özne: Anlatının başkişisi olarak tanımlanabilir
4. Nesne: Öznenin ulaşmaya çalıştığı şey/kişi
5. Yardımcı: Öznenin nesneye ulaşması konusunda yardımcı olan şey/kişi
6. Engelleyici: Öznenin nesneye ulaşması konusunda engelleyici olan şey/kişi

Greimas'ın modelinde çözümlenen metin öncelikle kendi içerisinde anlamlı bütün oluşturan ve asıl metinde belirli işlevlere sahip olan bölümlere ayrılır (Dağlı, 2012, s. 16). Ünlü göstergibilimci Roland Barthes (1993), bu bölümlenme ya da başka bir deyişle kesitleme işini aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

Her dizge, sınıfların bilinen birimler bileşimi olduğundan, öncelikle anlatıyı kesitlemek ve anlatsal söylemin az sayıda sınıfa dağıtabileceğimiz parçalarını belirlemek gerekir; kısacası en küçük anlatı birimlerinin tanımlaması yapılmalıdır (Barthes, 1993, s. 89).

Bu bağlamda bir metni doğru bir şekilde bölümlendirmenin göstergebilimsel çözümlemedeki en önemli işlemlerden biri olduğu söylenebilir. Çünkü çözümlemenin ilk aşaması olan bölümleme işlemi, çözümlemenin devamı için dayanak teşkil edecektir.

Greimas'a göre her edebi eserde öznenin karşısında gizli ya da açık bir şekilde yer alan karşı-özne vardır (Yücel, 2005, s. 157). Yücel'e (2005, s. 158) göre özenin de, karşı-öznenin de amacı bir nesneyi korumak ya da ele geçirmek olduğu için edebi eserlerde özne ve karşı-öznenin karşılaşması bazen bir çarpışma, bazen de bir değişim olarak ortaya çıkabilir. Bir eserdeki ilgili öznelerin eser boyunca yaşadıkları değişim ve dönüşümler, Greimas'ın geliştirdiği göstergebilimsel dörtgen üzerinden gösterilebilir. Rifat'a (2009, s. 79) göre göstergebilimsel dörtgen; eserdeki temel anlamsal yapıyı (karşıtlıklar) ve temel sözdizimsel yapıyı (karşıt unsurlar arasındaki mantıksal ilişkiler, dönüşümler) değerlendirmeye olanak sağlar. Greimas'a göre göstergebilimsel dörtgen bir eserde yer alan kişiler arasındaki bağlantıların gösterilmesinde tutarlı bir araç olarak hizmet edebilir (Yücel, 2005, s. 144).

Bir sonraki bölümde yapılan öykü çözümlemesinde Greimas'ın modeline uygun olarak önce öykü bölümlere ayrılmış, ardından bu bölümlerin çözümü yapılarak her bölümün öykünün bütünsel yapısındaki işlevi açıklanmıştır. Öykünün eyleyenler şeması belirlenip tablo içinde verilmiş, öyküdeki öznenin izlencesini gerçekleştirmek için gerçekleştirdiği edimler ve yaşadığı dönüşümler gösterilmiştir. Çözümlemenin son kısmında ise öyküdeki özne ve karşı-öznenin öykü süresince yaşadıkları dönüşümler ve bu iki özne arasındaki karşıtlıklar göstergebilimsel dörtgen üzerinden görselleştirilmiştir.

***Yeşeriyor* Adlı Öykünün Göstergebilimsel Çözümü**

Bu bölümde Yüksel Pazarkaya'nın ilk kez 1975 yılında yayımladığı *Yeşeriyor* isimli üç sayfalık öykünün çözümü yapılmıştır. Çözümlemede Greimas'ın eyleyenler modeli kullanılmıştır.

Öyküde, ailesini memleketinde bırakıp onları geçindirebilmek ve çocuklarını okutabilmek için Almanya'ya çalışmaya gelen Hamit adlı karakterin hayatından küçük bir kesit sunulmaktadır. Hamit, Almanya'ya gelişinin üstünden birkaç sene geçtikten sonra işsiz kalır ve işsizlik maaşı alabilmek için işçi kurumuna gider. Türk misafir işçilerin dil sorununu çözmek için kurumda görevlendirilmiş Türk bir tercüman, Hamit'i aşağılayıp kovmaya çalışır. Fakat başına geleceklere önceden hazırlanan Hamit, tüm bu aşağılamalara karşı galip gelerek istediğini elde etmeyi başarır.

Öykünün Bölümlere Ayrılması

Bölüm I.

Öykünün başkarakteri Hamit, işsizlik parası almak için Almanya'da yaşadığı şehrin işçi kurumuna gider. Fakat kurumda çalışmakta olan Türk bir tercüman, Hamit'in gelişini hoş karşılamaz:

"Ne işin var senin burada?" diye çıkıştı Hamit'e. Boynunu dolayan boyunbağı değil, tasma adamın. Öfkesi, kellesini sattığı boyunduruktan doğuyor (Pazarkaya, 2011, s. 53).

Çünkü Hamit, daha önce de bu kuruma gidip işsizlik parası almak istemiş, ama tercüman tarafından reddedilip bir daha gelmemesi konusunda uyarılmıştır. Tercüman, Hamit'i kolundan tutup işçi kurumunun koridorlarında sürükler.

Bölüm II.

Bu bölümde anlatıcı, Hamit'in hayatıyla ilgili ek bilgiler verir. Hamit, Almanya'ya geleli beş yıl olmuş, ailesini memleketinde bırakmıştır:

Hamit, beş yıldır çalışıyor. Beş yıl önce sırası gelmişti. Ana baba, bir kadın ile dört çocuk bıraktı ardında (Pazarkaya, 2011, s. 53).

Hamit'in Almanya'ya geliş amacı, burada çalışıp ailesini doyuracak ve çocuklarını okutacak kadar para kazanmaktır. Ne var ki işler istediği gibi gitmemiş ve gurbette zor bir duruma düşmüştür. Fakat memleketinde de çalışıp ailesini geçindirmeye yetecek kadar para kazanabileceği bir işi olmadığı için Almanya'da kalmaya mecburdur.

Bölüm III.

Tercüman, Hamit'i koridorda hırpalamaya devam etmektedir. Bu sırada koridorda bulunan diğer kişiler olayları sadece izlemekle yetinmekte, herhangi bir şekilde müdahale etmemektedir. Hamit, cüssesi itibariyle tercümanın iki katı olmasına rağmen hem saygısından hem de çaresizliğinden dolayı tercümanın yaptıklarına karşılık vermez.

Bölüm IV.

Kendisine yapılan aşağılamalara daha fazla dayanamayan Hamit, tercümanı tuttuğu gibi bir odaya sokar. Burada bir takım tehditkâr laflar etse de tercümanın Hamit karşısında sinmeye pek de niyeti yoktur. Tercüman, Hamit'i Almanya'dan attırmakla tehdit eder:

Sıra tercümandaydı. Dili ilk tutulmuşluğundan kurtulur gibi oldu: "Pişman edeceğim seni, Almanya'dan attıracağım, göreceksin!" dedi (Pazarkaya, 2011, s. 54).

Bölüm V.

Hamit, Almanya'dan atılma tehdidine boyun eğmeyip öfkesinin şiddetini daha da arttırır. Tercümanı Türklüğün "yüzkarası" (Pazarkaya, 2011, s. 55) olmakla suçlar. Hamit'in bu denli şiddetli öfkesini beklemeyen tercüman, şaşkınlık ve korku içinde kendisine söylenenleri dinlemektedir. Hamit, artık işçi haklarını gayet iyi bildiğini, eğer hakkı olan işsizlik maaşını vermezse kötü şeyler yapacağını söyler. Dili tutulmuşa dönen tercüman, kendisine söylenenlere hiçbir şekilde itiraz edemez ve Hamit'in istediği belgeleri hazırlar.

Bölümlerin Çözümlemesi

Birinci bölüm: Giriş.

"Ne işin var senin burada?" (Pazarkaya, 2011, s. 53) ile başlayıp "Kaç yıldır kazandığın yetmiyor mu?" (Pazarkaya, 2011, s. 53) ile biten birinci bölüm, öykünün girişini yapıp okuyucu direkt olayın içine çeken bölümdür. Anlatı izlencesi, giriş bölümünde çok net bir şekilde sergilenir. Hamit, ailesini geçindirebilmek için işsizlik parası almak istemektedir.

Öyküde gönderen işlevinin üstlenicisi başka bir özne değil, paraya olan ihtiyaçtır:

Tablo 1

Eyleyenler Şeması

Gönderen	Gönderilen	Özne	Nesne	Yardımcı	Engelleyici
Para ihtiyacı	İşçi kurumu	Hamit	İşsizlik maaşı	Yasa bilgisi	Tercüman

Hamit, kuruma ilk gidişinde reddedilip yeniden gelmemesi konusunda tembihlense de gönderen (para ihtiyacı), ailesini de etkilediği için çok güçlü bir ihtiyaçtır. Bu nedenle Hamit, daha önceki başarısız denemelerine rağmen bu kez kendini daha iyi bir şekilde hazırlayıp bütün işçi haklarını öğrenir ve öykünün anlatı izlencesini başlatır. Başka bir deyişle öykü, anlatısını Hamit'in mecburiyetine borçludur.

İkinci bölüm: İhtiyacın sebebinin okuyucuya aktarılışı.

"Hamit, beş yıldır çalışıyor" (Pazarkaya, 2011, s. 53) ile başlayıp "Ve biliyordu [...] dönmek isteyip dönemeyeceğini; Tanrı'ya, dön dememeleri için yakarıp duracağını" (Pazarkaya, 2011, s. 53) ile biten ikinci bölüm, ilk bölümde ortaya çıkan öykü izlencesinin arka planını anlatıp, okuyucuya Hamit'in neden "gönderene" karşı gelemeyeceğini anlatır.

Üçüncü bölüm: İyi ve kötünün ayrımı.

"Tercüman, kolundan yapışmış, geri geri tepinerek çekmeye, sündürmeye çalışıyordu Hamit'i" (Pazarkaya, 2011, s. 54) ile başlayıp "Dost, dost, diye yürüyüp oturan. Veyselce bir

Anadolu insanı. Kafasında dostluk yeşeren" (Pazarkaya, 2011, s. 54) ile biten üçüncü bölümde iyi (Hamit) ve kötü (Tercüman) ilk kez anlatıcı yorumlarıyla birbirinden ayrılır. Öykünün başkişisi Hamit'in ağzından daha önce tercümanın kötü bir karakterde oluşuna dair sözcükler dökülse de, yaptığı bu betimleme kendisi de yaşanan olayların taraflarından biri olduğu için okuyucu açısından ikna edici bir ayırım oluşturmaz. Fakat üçüncü bölümde anlatıcı bu ayırımı netleştirir ve kendini iyinin yanında konumlandırıp yorumlarıyla onu açıkça destekler.

Bölümün yukarıda verilen giriş ve çıkış cümleleri, bu iyi ve kötü ayırımının dilsel göstergeleri rolünü oynar. Tercüman, bölüm girişinde şiddet uygulayan ve kavgacı bir profilde gösterilirken, Hamit bölümün bitiş cümlelerinde dost canlısı Anadolu insanı olarak tanımlanır.

Bölümlerin giriş ve bitiş cümleleri sadece üçüncü bölümde değil, beş bölümün tümünde de ilgili bölümün konusunu ve kendi içindeki izlencesini çerçeveleyip konu ve izlencenin temeline işaret eden dilsel gösterge görevini görür.

Dördüncü bölüm: Hamit'in ilk tepkisi.

"Hamit kendini tuttukça, kuduruyordu öbürü" (Pazarkaya, 2011, s. 54) ile başlayıp "Pişman edeceğim seni, Almanya'dan attıracağım, göreceksin!" (Pazarkaya, 2011, s. 54) ile biten bölüm, Hamit'in kendisine yapılan zorbaca davranışa karşı kontrollü bir şekilde tepki vermeye başladığı ilk bölümdür. Hamit'in öfkesi tercümanı sindirmeye yetmez. Çünkü tercüman, Hamit'in öfkesinin ne derece tehlikeli olabileceğini anlamaz.

Beşinci bölüm: Hamit'in iyice öfkelenip izlencesini gerçekleştirmesi.

"Hamit daha bir öfkeleni, ama içten içe" (Pazarkaya, 2011, s. 54) ile başlayıp "Tercüman [...] bir boş belge alıp doldurdu" (Pazarkaya, 2011, s. 55) ile sonlanmaya başlayan beşinci ve son bölümde, Hamit'in öfkesinin gerçekliğin görüp tehlikenin sıcaklığını hisseden tercüman, gerekli belgeleri doldurup Hamit'in temel izlencesini gerçekleştirmesine izin verir.

Bölümlerdeki olay sıralamasına göre Hamit, anlatı izlencesi boyunca izlencesini gerçekleştirmek için üç edim göstermiş ikisi başarısız olmuş son edimi başarılı olmuştur:

Tablo 2

Hamit'in izlencesini gerçekleştirmek için yaşadığı dönüşümler

Edim hali	Edim sonucu
Sakin ve kontrollü	Başarısız
Öfkeli ama kontrollü	Başarısız
Öfkeli ve kontrolsüz	Başarılı

Bu durum öykünün kötü karakteri tercümanın, karşısında kendisinden zayıf birini gördüğünde kendi özünü, vatanını ve en önemlisi insanlığını bir kenara bırakıp kurumsal otorite ve güce nasıl teslim olduğunu, hatta işgüzarlık yaparak kurumun işçilere verdiği hakka bile el koymaya çalıştığını, ama karşısındaki kişi dış gösterip tehlikeli olabileceğini hissettirdiğinde bu kez onun otoritesine teslim olarak işleri hallettiğini göstermektedir. Yani tercüman, otorite karşısında tamamen boyun eğip, deyim yerindeyse kraldan çok kralcı olan bir yapıdadır.

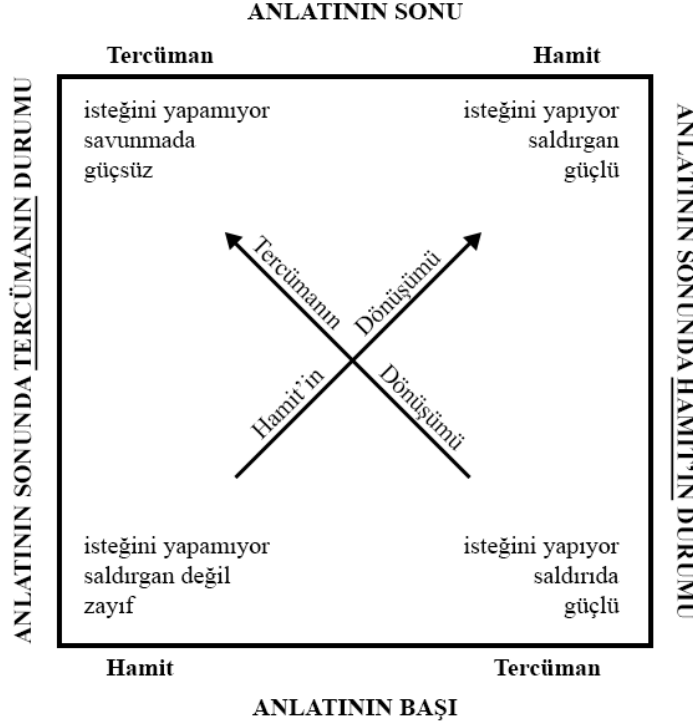
Öykünün Başı ile Sonu Arasındaki Dönüşüm

Hamit, öykünün başında isteğini yapamaz durumdayken (işsizlik maaşı almak), tercüman isteğini gerçekleştirmektedir (işsizlik maaşı vermemek). İsteğini gerçekleştirmek için adım adım çeşitli dönüşümler (bkz. Tablo 2.) yaşayan Hamit ve yukarıda ortaya çıkarılan itaatkâr yapısı gereği Hamit'in yaşadığı dönüşümün etkisi altında kalıp mecburi bir dönüşüm yaşayan tercüman, öykünün sonunda rollerini değişip adeta birbirlerinin yerine geçer.

Öykü başında saldırgan olmayan bir tavırda ve karşısındakine göre daha güçsüz bir durumda olan Hamit, öykünün sonunda saldırgan ve güçlü bir duruma gelir.

Tercümanın öykünün başındaki ve sonundaki durumu ise bunun tam tersidir. Öykü başında saldırgan ve güçlü bir durumda olan tercüman, yaşadığı dönüşümle öykü sonunda güçsüz bir duruma geçer ve artık saldırgan değil, savunma pozisyonundadır. Yani kısaca Hamit'in öykü başındaki durumuna geçiş yapmıştır.

Bu dönüşüm Şekil 1'de gösterilmiştir:

Şekil 1. Greimas'ın göstergebilimsel dörtgeni üzerinden öyküde yaşanan dönüşüm

Sonuç

Çözümlenen öyküde karakterlerin hal ve tavırları çözümlenmiş, kimin nasıl gösterildiği ve hakkını almak için nasıl davranması gerektiği ortaya çıkarılmıştır. Bu verilere göre, Pazarkaya'nın öyküyü yazdığı dönemde Almanya'daki Türklere bazı uyarılarda ve tavsiyelerde bulunduğu görülmüştür.

Bunların en başında, karşılarındaki kişi Türk bile olsa her konuda güvenilmemesi gerektiği ve bazı kişilerin bulunduğu makamı korumak ve belki de makamında daha da yükselebilmek için işgüzarlık yaparak yasal olarak kazanılmış haklara bile engel olmaya çalışabileceği uyarısı gelmektedir.

Pazarkaya, bu noktada dönemin işçi Türklerine çok önemli bir tavsiyede bulunup haklarını ve yasaları iyi öğrenmelerini öğüt verir. Tabii bunu düz ve etkisiz bir şekilde "yasaları ve haklarınızı öğrenin!" diyerek yapmaz. Önce yarattığı karakter Hamit'in yaşadıkları üzerinden öykü ve okuyucu arasında bağlantı kurup, zaten benzer sorunlarla boğuşan okuyucunun karakterle özdeşleşmesini sağlar. Daha sonra bu karakter üzerinden yapılmasını gerekeni gösterir. Çünkü Hamit, istediğini ancak haklarını öğrendikten sonra alabilmiştir.

Koca, F. ve Asutay, H. (2020). Yüksel Pazarkaya'nın "Yeşeriyor" adlı öyküsünün göstergibilimsel çözümlemesi. *Humanitas*, 8(15), 81-94

Yüksel Pazarkaya'nın Hamit üzerinden dönemdeki işçi Türklere verdiği bir diğer önemli tavsiye ise haklı oldukları durumlarda karşısındakinden korkmamaları ve kendilerini ezdirmemeleri gerektiğidir.

Özetle incelenen öykünün yetmişlerin Almanya'sındaki işçi Türklere öyküdeki başkarakter Hamit'in yaşamı üzerinden gösterdiği ve verdiği tavsiyeler şu şekildedir:

- karşınızdaki kişi kendi milletinizden de olsa sonsuz bir güven duymayın
- haklarınızı ve yasaları iyi bir şekilde öğrenip hakkınızı arayın
- haklı olduğunuz durumlarda karşınızdakinden korkmayın ve kendinizi ezdirmeyin, gerektiğinde sertlik gösterin

Sonuç olarak Pazarkaya'nın *Yeşeriyor* adlı öyküsünde verdiği mesajların üzerinden neredeyse elli yıllık bir süre geçmiş olmasına rağmen hala geçerliliğini koruduğu görülmüştür. Almanya'daki Türkler tarafından günümüzün popüler eserlerinde işlenen hak arayamama, ezilmeye karşı mücadele ve gerektiğinde sertlik göstermenin gerekliliği gibi konular (bkz. Nakiboğlu, 2012), çözümlenen öyküde Pazarkaya tarafından da aynı şekilde işlenmiştir. Bu durum öykü başkışisi Hamit'in yaşadığı; yasaları bilmeme nedeniyle hakkını arayamama ve tercüman tarafından ezilme, daha sonra haklarını öğrenip tercüman karşısında daha dik bir duruş sergileyip gerektiğinde tercümana aynı sertlikle karşılık verme gibi olaylarda görülebilir.

Kaynakça

- Altunkaya, H. (2012). "Beyhude Ömrüm" adlı hikâyenin Greimas'ın eyleyenler modeline göre incelenmesi. *Turkish Studies*, 7(4), 761-771.
- Asutay, H., ve Çarıkçı, T. (2015). Göçün ellinci yılında Almanya'da yükselen değer: Türk-Alman göçmen yazını. *Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 17-32.
- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel serüven* (1. Baskı). (M. Rifat ve S. Rifat, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1966)
- Dağlı, A. (2012). Göstergebilimsel yöntemle bir efsane çözümlemesi: Ferhat ile Şirin. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 13-30.
- Demir, A. (2011). Sosyo-ekonomik yönüyle Almanya'ya göçün Yüksel Pazarkaya'nın 'Oturma İzni' adlı öykü kitabına yansımaları. *Turkish Studies*, 6(3), 675-689.
- Güneş, A. (2013). Göstergebilim tarihi. *Humanities Sciences*, 8(4), 332-348.
- Güran Yiğitbaşı, K. (2018). "Yolculuk" adlı çocuk kitabının Greimas'ın göstergebilimsel çözümlemesi ile incelenmesi. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3(1), 53-79.
- Kuruyazıcı, N. (2001). Almanya'da oluşan yeni bir yazının tartışılması. M. Karakuş ve N. Kuruyazıcı (Ed.), *Gurbeti vatan edenler Almanca yazan Almanyalı Türkler* içinde (s. 3-24). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Nakiboğlu, M. (2012). *Almanya'daki göçmen gençlerin dili / Ich bin Kanak*. Saarbrücken: Türk Alim Kitabevi.
- Pazarkaya, Y. (2011). *Oturma izni - Güz rengi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Saka, N. (2018). Almanya'daki Türk göçmen yazınına kavramsal bir yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 1875-1888.
- Yücel, T. (2005). *Yapısalcılık*. İstanbul: Can Yayınları.
- Zengin, D. (2000). Göçmen Edebiyatı'nda yeni bir yazar. Mehmet Kılıç ve "Fühle Dich Wie Zu Hause" adlı romanı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40(3-4), 103-128.
- Zengin, E. (2010). Türk-Alman Edebiyatına tarihsel bir bakış ve bu edebiyata ilişkin kavramlar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 12(12), 329-349.